

Sanja JELISAVAC TROŠIĆ¹

SRBIJA NA PUTU KA ČLANSTVU U SVETSKOJ TRGOVINSKOJ ORGANIZACIJI

Abstract: After the breakup of Yugoslavia Serbia, like the other countries in the region, is working on the accession to a number of international, European and regional organizations. The most important remaining two are the European Union and the World Trade Organization (WTO). Serbia is the only country apart from Bosnia and Herzegovina, which has not yet acceded to the WTO and it is a disadvantage compared to other countries in the region. The problem of regulation of genetically modified organisms and the remaining bilateral negotiations currently pose the greatest obstacle to Serbia on its way to the full membership. This paper will attempt to determine the effects of absence and try to predict the future effects of Serbia's accession to the WTO and its impact on the current position of Serbia in the region. On the way to improve economic relations with other countries the WTO accession for Serbia is a very important step.

Key words: Serbia, World Trade Organization, European Union, Western Balkans.

Uvod

Svetska trgovinska organizacija (STO) nastala je na Urugvajskoj rundi pregovora koja se vodila u okviru Opšteg sporazuma o carinama i trgovini, poznatijeg kao GATT. Ona je rezultat višedecenijskih međunarodnih pregovora u kojima su učestvovala najmoćnije zemlje sveta, a sve sa ciljem sniženja carina, odnosno liberalizacije međunarodne trgovine. Ova liberalizacija podrazumeva takve uslove međunarodnog poslovanja u kojima se prekogranična trgovina odvija na slobodan i predvidiv način. Tako je u teoriji, a u praksi su stvari drugačije. Države članice i dalje

¹ Dr Sanja Jelisavac Trošić, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, e-mail: sanja@diplomacy.bg.ac.rs.

Rad predstavlja rezultat rada na projektu: *Srbija u savremenim međunarodnim odnosima: Strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije u međunarodnim integrativnim procesima – spoljnopolitički, međunarodni ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti*, iz programa osnovnih istraživanja kod Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period 2011-2015. godine.

uspevaju da primenjuju brojne protekcionističke mere i diskriminišu robu iz drugih država članica, ali značajna razlika u odnosu na stanje pre nastanka ove organizacije jeste u činjenici da su sada proizvođači, izvoznici i uvoznici, odnosno strani investitori zaštićeni sporazumima Svetske trgovinske organizacije zahvaljujući kojima mogu zahtevati i ostvariti odštetu. Jedinstvenim paketom sporazuma, koji broji ukupno devetnaest sporazuma i četiri aneksa, Svetska trgovinska organizacija kreirala je sistem koji propisuje, sprovodi i reguliše globalna pravila međunarodne trgovine putem kojih se ostvaruje liberalizacija, odnosno smanjenje carina i ukidanje necarinskih barijera, a sve sa ciljem povećanja blagostanja u državama članicama i sprečavanja mogućih međunarodnih sukoba. Svaki od ovih sporazuma postao je deo nacionalne pravne regulative država članica kojih danas ima toliko da je samo nekolicina zemalja, među kojima se nalazi i Srbija, izvan ovog skupa.²

„Svaka država ili carinska teritorija koja ima punu autonomiju u vođenju trgovinske politike ima pravo da pristupi Svetskoj trgovinskoj organizaciji pod uslovima dogovorenim između nje i članica STO“ (Član XII Sporazuma o STO).³ Ulazak u članstvo Svetske trgovinske organizacije regulisan je članom 12. Sporazuma o STO. Proces pregovora za pristupanje STO je veoma složen i traje više godina. U pregovorima se često dešava da se od zemalja kandidata traže trgovinski ustupci koji su daleko veći nego obaveze zemalja članica. Odluku o pristupanju, nakon završenih pregovora, donosi Ministarska konferencija dvotrećinskom većinom.⁴

Zahtev Srbije za prijem u Svetsku trgovinsku organizaciju, po kome se vode tekući pregovori, podnet je 10. decembra 2004. godine. Opšti savet Svetske trgovinske organizacije doneo je 15. februara 2005. godine odluku o osnivanju Radne grupe za Srbiju i o početku procesa primanja Srbije u STO.⁵ Pregovori se vode paralelno na nivou radne grupe i na bilateralnom nivou sa jednim brojem članica STO. Mandat Radne grupe je da ispita spoljnotrgovinsku politiku Srbije sa stanovišta

² Sanja Jelisavac Trošić, Stevan Rapačić, „Serbias Accession to the World Trade Organization and Foreign Direct Investment“ („Pristupanje Srbije Svetskoj trgovinskoj organizaciji i strane direktne investicije“), in Possibilities and Perspectives for Foreign Direct Investments in the Republic of Serbia, edited by Pero Petrović, Institute of International Politics and Economics, Belgrade, Mala knjiga, Novi Sad, 2014, pp. 424-5.

³ World Trade Organization, Internet, http://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/acces_e.htm, 29/11/2014.

⁴ Sanja Jelisavac Trošić, Ivana Popović Petrović, „Uloga i mesto Republike Srbije u Svetskoj trgovinskoj organizaciji i njen položaj u međunarodnoj trgovini“, Zbornik sa međunarodne naučne konferencije, Srbija i međunarodne organizacije, priređivači: Dragan Đukanović i Ivona Lađevac, Institut za međunarodnu politiku i privredu, 2011, Beograd, str. 238.

⁵ World Trade Organization, Internet, http://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/a1_serbia_e.htm, 30/11/2007.

njene usaglašenosti sa pravilima STO i saglasnosti sa obimom obaveza koje će se kroz bilateralne pregovore preuzeti prema svim članicama ove organizacije u vezi sa liberalizacijom tržišta industrijskih i poljoprivrednih proizvoda i tržišta usluga. Zemlje članice STO, koje su uzele učešće u radu Radne grupe za pristupanje Srbije, trude se da od Srbije izdejtstvuju što veće trgovinske koncesije, kao naknadu za ulazak naše zemlje u STO i korišćenje STO preferencijala.

Regionalno okruženje

Posle ratnih 1990-ih godina, raspada Jugoslavije i krize koja je usledila na prostorima Balkana, Srbija je kao i druge susedne države krenula putem obnavljanja saradnje sa zemljama regiona. Ova dobrosusedska saradnja prvo je bila, pre svega, u cilju održanja stabilnosti regiona, a potom i u cilju ekonomskog razvoja. Srbija je tokom tog perioda postala članica brojnih inicijativa i organizacija regionalnog karaktera (pogledati tabelu). Ovaj povratak Srbije na multilateralnu scenu olakšao je i ostvarivanje spoljnopolitičkih interesa kroz saradnju sa državama članicama različitih organizacija. Poslednjih godina spoljna politika Srbije je pre svega usmerena na dva još uvek neostvorena cilja – ulazak u Svetsku trgovinsku organizaciju i ulazak u Evropsku uniju.

Tabela 1: Članstvo Srbije u regionalnim organizacijama

Organizacije regionalnog karaktera	Datum sticanja članstva
Inicijativa za saradnju u jugoistočnoj Evropi (SECI)	1996
Proces saradnje u jugoistočnoj Evropi (SEECF)	2000
Centralnoevropska inicijativa (CEI)	2000
Jadransko-jonska inicijativa (AII)	2000
Proces saradnje na Dunavu (DCP)	2002
Proces Udruženje šefova policije jugoistočne Evrope (SEPCA)	2002
Međunarodna komisija za sliv reke Save (ISRBC)	2003
Regionalna inicijativa za migracije, azil i raseljena lica (MARRI)	2004
Grupa za Tisu	2004
Centralnoevropska zona slobodne trgovine (CEFTA 2006)	2006
Regionalni centar za sprovođenje zakona u jugoistočnoj Evropi (SELEC)	2006
Regionalni savet za saradnju (RCC)	2008
Brdo proces	2010
Strategija Evropske unije za Podunavlje (EUSDR)	2011
Strategija Evropske unije za jadransko-jonski region (EUSAIR)	2012

Izvor: Ministarstvo spoljnih poslova Republike Srbije, Internet, <http://www.mfa.rs/sr/index.php/spoljna-politika/eu/regionalna-saradnja?lang=lat>, 16/09/2014.

Integracija u Evropsku uniju možda je i najvažniji spoljnopolitički cilj Republike Srbije. Na putu ka ostvarenju ovoga cilja našoj zemlji preostaje, između ostalog, i uključivanje u jednu od najvećih međunarodnih organizacija - Svetsku trgovinsku organizaciju. Srbija je već članica mnogih međunarodnih organizacija, pre svega Ujedinjenih nacija (članica od 1.11.2000), Svetske banke (8.5.2001) i Međunarodnog monetarnog fonda (20.12.2000). Posmatrano među zemljama okruženja samo Srbija i Bosna i Hercegovina još uvek nisu postale članice Svetske trgovinske organizacije. Što se tiče zemalja regiona, članice STO su postale: Hrvatska 30. novembra 2000. godine, Albanija 8. septembra 2000. godine, Makedonija 4. aprila 2003. godine i Crna Gora 29. aprila 2012. godine.

Put Srbije ka članstvu u STO

Pregovori Srbije sa STO vode se po unapred utvrđenoj proceduri Svetske trgovinske organizacije i svode se na dve vrste pregovora koji se odvijaju paralelno. To su takozvani pregovori o pravilima, koji su multilateralni i koji se vode na osnovu Memoranduma o spoljnotrgovinskom režimu i pregovori o pristupu tržištu, koji su bilateralni i koje se vode na osnovu predloga koncesija.⁶ Pregovori o pravilima otpočeli su nakon što je osnovana Radna grupa za prijem Srbije u STO. Do sada se Radna grupa za prijem Srbije sastala 13 puta (poslednji put 13. juna 2013. godine). Najnovija revizija Nacrta Izveštaja Radne grupe o pristupanju Srbije Svetskoj trgovinskoj organizaciji urađena je u oktobru 2012. godine. Bilateralni pregovori okončani su potpisivanjem bilateralnih sporazuma o robi sa 12 zemalja (Kanada, Dominikanska Republika, Ekvador, El Salvador, Evropska unija, Honduras, Japan, Koreja, Meksiko, Norveška, Panama i Švajcarska) i o uslugama sa 9 zemalja (Kanada, Dominikanska Republika, Evropska unija, Japan, Koreja, Meksiko, Norveška, Panama i Švajcarska) i ovi sporazumi su deponovani u Sekretarijatu STO. Bilateralni pregovori o pristupu tržištu sa ostalim zainteresovanim zemljama članicama Svetske trgovinske organizacije su još u toku. Naredni sastanak Radne grupe za Srbiju biće održan kada Srbija završi sa domaćim zakonodavnim regulativama u vezi sa, pre svega, robnim rezervama, robnom razmenom, GMO i uslugama.⁷

Evropska unija i Srbija potpisale su 11. januara 2011. godine bilateralni sporazum o pristupanju Svetskoj trgovinskoj organizaciji. Taj dokument sadrži odredbe o carinskim tarifama za trgovinu robom i o recipročnom otvaranju tržišta usluga obe potpisnice. Ove

⁶ Sanja Jelisavac, „Odnosi Srbije i Svetske trgovinske organizacije“ *Međunarodna politika*, br. 1122, april-jun 2006, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 52.

⁷ WTO, “WTO ACCESSIONS 2013 ANNUAL REPORT BY THE DIRECTOR-GENERAL”, WT/ACC/21, WT/GC/155, WT/MIN(13)/6, p. 13.

međusobne obaveze biće unete u budući Protokol o pristupanju Republike Srbije STO.⁸ Bilateralni trgovinski odnosi između EU i Srbije već su uređeni Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) koji je potpisan 29. aprila 2008. godine između Evropske unije, njenih zemalja članica i Srbije. Proces ratifikacije SSP u zemljama članicama EU završen je i od 1. septembra 2013. stupio je na snagu, čime je prestala primena Prelaznog trgovinskog sporazuma koji je omogućio ranu primenu trgovinskih odredbi Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Što se tiče trgovinskih odnosa proces liberalizacije započet je primenom Prelaznog trgovinskog sporazuma, a 1. januara 2014. godine završena je liberalizacija za sve industrijske proizvode poreklom iz EU i za najveći broj poljoprivrednih proizvoda. Za određeni broj poljoprivrednih proizvoda, kako bi bili zaštićeni domaći proizvođači, Srbija će zadržati određene carinske stope. Kako je Evropska unija najvažniji trgovinski partner Srbije bitno je da ona smatra da je Srbija napredovala u pripremama za ulazak u STO i podržava njen brži prijem u istu.

Uspešan završetak pregovora za pristup STO ne zavisi samo od Srbije nego i od zemalja sa kojima Srbija tokom procesa pristupanja vodi pregovore o snižavanju carinskih barijera. Sve dok se pregovori sa ovim zemljama ne zaključe svaka od zemalja članica STO može da zahteva, u bilo kom trenutku trajanja pregovora, da otvori pregovore sa Srbijom o snižavanju carinskih barijera. Pregovori o prisupanju Svetskoj trgovinskoj organizaciji različito traju, na primer Kirgistan je za prijem u STO pregovarao 2 godine i 4 meseca, dok je Rusija pregovarala 18 godina.

Prednosti, mane članstva i put koji Srbija još mora preći

Osim Srbije pregovori o pristupanju STO trenutno se vode i sa 23 zemlje od kojih je naš jedini sused Bosna i Hercegovina. Svetskoj trgovinskoj organizaciji 2012. godine zvanično su pristupile Crna Gora, Rusija, Samoa i Vanuatu, a posle njih su pristupile Laos i Tadžikistan 2013. godine i Jemen 2014, tako da se ova međunarodna organizacija sa 160 zemlje članice približava svom cilju univerzalnog članstva.⁹

Mnogobrojne su prednosti pristupanja Svetskoj trgovinskoj organizaciji. Na početku i samo otvaranje procesa pregovora zemlje kandidata za članstvo znači jasan signal stranim investitorima da se u Srbiju uvodi trgovinska politika zasnovana na vladavini prava, transparentnosti i predvidljivosti koja će biti implementirana kroz zaokružen institucionalni mehanizam. Prava koja se stiču u okviru STO mogu da

⁸ Delegacija Evropske unije u Republici Srbiji, Internet, <http://www.europa.rs/mediji/najnovije-vesti/308/EU+i+Srbija+potpisale+bilateralni+sporazum+o+pristupanju+STO.html>.

⁹ World Trade Organization, *Annual Report 2013*, Geneva, Switzerland, 2013, p. 6.; Internet, http://www.wto.org/english/news_e/news14_e/acc_yem_26jun14_e.htm, 29/08/2014. Prema podacima od 26. juna 2014. godine STO ima 160 zemalja članica.

uživaju samo njene članice i samo zemlje članice imaju pristup mehanizmu rešavanja sporova u okviru STO. Članstvo u STO omogućava da se kroz sukcesivne runde multilateralnih trgovinskih pregovora istaknu sopstveni trgovinski i širi ekonomski interesi i da se kroz saradnju sa zemljama sličnih interesa oni i ostvare na širem multilateralnom nivou. Svetska trgovinska organizacija pruža mogućnosti novoj državi članici da proširi svoje trgovinske okvire i da obezbedi sebi pristup na tržišta drugih zemalja članica. Postoje očekivanja da će pristupanje STO trajno doprineti procesu ekonomskih reformi i održivom razvoju u Republici Srbiji.

Glavni cilj svih pregovora u okviru STO, i prethodno GATT, bio je da se dođe do potpunog ukidanja necarinskih barijera i značajnog smanjenja carina. Multilateralni pregovori doveli su do realnog smanjenja carina širom sveta. Činjenica je da proces liberalizacije nije bio konstantan nego je išao u talasima i u skladu sa različitim trgovinskim pregovorima. Međutim, ostankom izvan Svetske trgovinske organizacije Srbija ne bi ostvarila nikakvu korist. Jedini negativni efekat su troškovi koje zemlja ima zbog implementacije pravnih, regulatornih i institucionalnih reformi. Bitno je napomenuti da nakon članstva u STO država zadržava pravo da štiti domaće proizvođače od nefer trgovinske prakse drugih, kao što je uvoz po dampinškim cenama i uvoz subvencionisane robe. Jedini koji gube od članstva države u STO su oni koji imaju korist od neadekvatnog zakonodavstva ili učestvuju u nelegalnim i nekorektnim aktivnostima (na primer piraterija, monopolistički dogovori o cenama i slično).¹⁰

Male zemlje imaju podsticaj da se priključe STO, ali nemaju dovoljno podsticaja da se aktivno uključe u pregovore o tržišnom pristupu. Ovaj trend se menja na bolje, ali ostaje činjenica da su zemlje u razvoju svoju trgovinsku liberalizaciju uglavnom izvršile unilateralno, što pokazuje da ne koriste STO sistem u svrhu obavezivanja. Problem STO multilateralnog sistema da odigra odlučujuću ulogu kao obavezujući mehanizam je što siromašne zemlje imaju velikih problema sa primenom preuzetih obaveza. Nesposobnost da primene obaveze zemlje u razvoju odbija od daljeg obavezivanja.¹¹

Sa protokom vremena cena za pristup GATT, odnosno STO, pri tome se konstantno povećavala. Danas, da bi neka zemlja postala članica STO mora ispuniti brojne uslove i ponuditi značajne koncesije. Određujuće za poziciju Srbije u međunarodnoj trgovini jeste činjenica da je vrednost izvoza iz Srbije na međunarodnom tržištu veoma mala. Članstvo u STO, iako neophodno radi

¹⁰ Sanja Jelisavac Trošić, Ivana Popović Petrović, „Uloga i mesto Republike Srbije u Svetskoj trgovinskoj organizaciji i njen položaj u međunarodnoj trgovini“, Zbornik sa međunarodne naučne konferencije, *Srbija i međunarodne organizacije*, priređivači: Dragan Đukanović i Ivona Lađevac, Institut za međunarodnu politiku i privredu, 2011, Beograd, str. 256.

¹¹ Sanja Jelisavac, „Pregovori o tržišnom pristupu u okviru Svetske trgovinske organizacije“ Međunarodni problemi, Institut za međunarodnu politiku i privredu, No. 3/2009 Vol. LXI, 2009, str. 340.

ravnopravnijeg učestvovanja u međunarodnoj trgovini, Srbiji neće doneti značajno povećanje uticaja kada je pregovaračka moć u pitanju. Razlog tome jeste činjenica da STO već broji 160 članica, a sa sistemom odlučivanja gde svaka zemlja daje jedan glas uticaj još jednog glasa nije od velikog značaja. Ipak, ukoliko bi se vremenom Srbija priključila nekoj od interesnih grupacija, čiji je uticaj značajan, tada bi se njena uloga i mogućnosti da utiče na donošenje odluka pod okriljem STO, ipak promenili.¹²

Osim toga, do sada je odgovoreno na više od 1500 pitanja u vezi sa spoljnotrgovinskim režimom Srbije. Srbija treba da uskladi systemske i bilateralne sporazume sa uslovima STO. Kada govorimo o multilateralnim pregovorima zapravo mislimo na usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa pravilima STO, pa se ovaj deo procesa naziva i sistemski. To praktično znači da treba promeniti niz zakona i doneti nove kako bi se u njih ugradila pravila STO. Od toga, Srbiji je preostalo da dozvoli promet genetski modifikovanoj hrani, ali i uskladi Zakon o akcizama, kako bi se cena akciza alkoholnih pića rangirala prema količini alkohola, a ne sastavu, kao što je to sada slučaj i da se promeni jedan član u Zakonu o autorskom pravu. Takođe preostale obaveze su i završetak bilateralnih pregovora sa Ukrajinom i Brazilom.¹³ Znači, kao poslednji korak da bi pristupila STO Srbija mora da završi bilateralne pregovore sa preostalim članicama Svetske trgovinske organizacije i da dobije podršku multilateralne radne grupe sa sedištem u Ženevi za prijem u ovu organizaciju.

Kada su u pitanju genetski modifikovani organizmi u Srbiji je trenutno važeći Zakon o genetički modifikovanim organizmima od 29. maja 2009. godine. Parlamentu Srbije je 21. oktobra 2013. godine podnesen Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o genetički modifikovanim organizmima. Jedna od poslednjih stvari koje su preostale Srbiji da ispuni u okviru multilateralnih pregovora je i usaglašavanje zakonodavstva radi dozvole prometa GMO. Od naše zemlje se traži da izmeni svoje zakone u cilju dozvole prometa GMO, jer Svetska trgovinska organizacija ne dozvoljava tu vrstu zabrane. To nema veze sa zabranom uzgajanja i proizvodnje GMO, koji se ne tiču STO, već isključivo sa prometom genetski modifikovanih organizama. Poslednjih godina prisutan je veoma negativan stav javnosti u Srbiji o prisustvu genetski modifikovanih proizvoda u lancu ishrane stanovništva, pa je tokom 2013. godine bio jako izražen stav o preispitivanju pristupanja Svetskoj trgovinskoj organizaciji, a sve zbog GMO. Trenutno na tržištu Srbije ima uvezene hrane i

¹² Sanja Jelisavac Trošić, Ivana Popović Petrović, „Uloga i mesto Republike Srbije u Svetskoj trgovinskoj organizaciji i njen položaj u međunarodnoj trgovini“, Zbornik sa međunarodne naučne konferencije, *Srbija i međunarodne organizacije*, priređivači: Dragan Đukanović i Ivona Lađevac, Institut za međunarodnu politiku i privredu, 2011, Beograd, str. 257.

¹³ Navedeno prema predavanju Bojane Todorović, Konferencija o razmeni iskustava u procesu pristupanja STO, Privredna komora Srbije, Beograd, 26. mart 2013.

proizvoda koji sadrže genetski modifikovane organizme, a to niko ne kontroliše. Kada bude bila izmena zakona o GMO, te izmene bi trebalo da dozvole promet GMO, ali i da obavežu na kontrolu i adekvatno obeležavanje ove vrste proizvoda.

Multilateralni pregovori okončani su kada Srbija u potpunosti uskladi svoj sistem sa pravilima STO, a Radna grupa sastavi dokument pod nazivom Izveštaj Radne grupe. Bilateralni pregovori su okončani potpisivanjem bilateralnih protokola sa svim zainteresovanim članicama STO i na osnovu njih se sastavlja Konsolidovana lista koncesija za robe i usluge. Izveštaj Radne grupe i Konsolidovana lista koncesija za robe i usluge čine Protokol o pristupanju. Nakon što obe strane, STO i Srbija, potpišu Protokol o pristupanju naša zemlja će i zvanično postati članica STO. Kako Srbija nema tranzicione periode za prilagođavanje zakonodavstva pravilima STO tako se sa datumom stupanja u STO moraju već primenjivati svi doneti zakoni koji moraju biti u skladu sa Sporazumima Svetske trgovinske organizacije.¹⁴

Zaključak

Uključivanje Srbije u međunarodne i regionalne organizacije omogućava da naša zemlja zaštiti svoje interese. Jedna od međunarodnih organizacija kojoj se Srbija još uvek nije priključila je Svetska trgovinska organizacija. Srbija je nakon dugog niza godina pregovora za prijem na dobrom putu da postane članica Svetske trgovinske organizacije. Kao najteži bilateralni pregovarač javila se Ukrajina koja želi da zaštiti svoje proizvode, a od nas želi da se potpuno otvorimo za proizvode iz te zemlje. Kao veoma problematično pitanje u poslednjoj fazi pregovora, prilikom pregovora o ulasku Srbije u STO, javilo se dopuštanje prometa genetski modifikovane hrane na naše tržište. Ovaj aspekt pregovora veoma negativno se odrazio na celokupne dosadašnje rezultate rada naših pregovarača, zbog oštrih osuda medija i šire javnosti eventualnog dopuštanja genetski modifikovanih proizvoda na tržište Srbije. Sadašnji propisi Srbije zabranjuju uzgajanje i promet genetski modifikovanih organizama i oni nisu u skladu sa propisima Evropske unije i Svetske trgovinske organizacije. Izvesno je da će Republika Srbija doneti nov zakon kojim se dozvoljava promet genetski modifikovanih proizvoda, iako će sama proizvodnja ostati zabranjena. Sa druge strane, pod velikim znakom pitanja ostaje da li će Srbija uspeti da donese propise kojima će ovakvi proizvodi biti jasno obeleženi kao GMO u maloprodaji. Pristupanje Srbije Svetskoj trgovinskoj organizaciji nije uslov samo za otvaranje srpske privrede za strane investicije, već i uslov za pristupanje Evropskoj uniji. Članstvo u ovoj

¹⁴ Navedeno prema predavanju Bojane Todorović, Seminar on WTO Negotiations, IMPP, Beograd, decembar 2011.

globalnoj instituciji koja reguliše 99% svetske trgovine, neophodno je kako bi Srbija povećala svoj izvoz, poboljšala kvalitet svojih proizvoda, uvezla savremenu tehnologiju, eliminisala monopole i ostvarila kvalitetni poslovni ambijent koji će privući strane investitore. Nedvosmislen interes Srbije je da pristupi STO, ali je veoma bitan i način na koji će se to uraditi i koje će sve biti obaveze koje time preuzimamo.

Bibliografija

Delegacija Evropske unije u Republici Srbiji, Internet, <http://www.europa.rs/mediji/najnovije-vesti/308/EU+i+Srbija+potpisale+bilateralni+sporazum+o+pristupanju+STO.html>

Jelisavac Trošić, Sanja, Rapačić, Stevan, „Serbias Accession to the World Trade Organization and Foreign Direct Investment“ („Pristupanje Srbije Svetskoj trgovinskoj organizaciji i strane direktne investicije“), in *Possibilities and Perspectives for Foreign Direct Investments in the Republic of Serbia*, edited by Pero Petrović, Institute of International Politics and Economics, Belgrade, Mala knjiga, Novi Sad, 2014, pp. 419-435.

Jelisavac, Sanja, „Pregovori o tržišnom pristupu u okviru Svetske trgovinske organizacije“ Međunarodni problemi, Institut za međunarodnu politiku i privredu, No. 3/2009 Vol. LXI, 2009, str. 319-342.

Jelisavac Trošić, Sanja, Popović Petrović, Ivana, „Uloga i mesto Republike Srbije u Svetskoj trgovinskoj organizaciji i njen položaj u međunarodnoj trgovini“, Zbornik sa međunarodne naučne konferencije, Srbija i međunarodne organizacije, str. 237-258, priređivači: Dragan Đukanović i Ivona Lađevac, Institut za međunarodnu politiku i privredu, 2011, Beograd.

Jelisavac, Sanja, „Odnosi Srbije i Svetske trgovinske organizacije“, Međunarodna politika, br. 1122, april-jun 2006, str. 48-54, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.

World Trade Organization, Internet, <http://www.wto.org>.

WTO, “WTO ACCESSIONS 2013 ANNUAL REPORT BY THE DIRECTOR-GENERAL”, WT/ACC/21, WT/GC/155, WT/MIN(13)/6.

World Trade Organization, *Annual Report 2013*, Geneva, Switzerland, 2013, p. 6.; Internet, http://www.wto.org/english/news_e/news14_e/acc_yem_26jun14_e.htm, 29/08/2014.